

O autě v bílé metalíze

Těsně před vánoce přibyl do cely osmnáctiletý chlapec. Byl vyděšený, potupený stříháním vlasů, bezradný a neschopný smířit se s osudem, naivní a zmatený gymnazista. Jak podivné, právě takoví gymnazisté připravovali kdysi v Rusku atentát na cara. Mladík, který střílel v Sarajevu a tak dal signál k první světové válce, nebyl také o nic starší. Můj gymnazista však nechtěl mít nic společného s dějinami, nechtěl o nich ani nic vědět, závratnost života si chtěl odbýt v mimodějinném prostoru.

Do vězení se dostal po řadě klukovin a lehkomyšlnosti a za normálních okolností a v normálních poměrech by se všechno vyřídlilo trestající otcovskou rukou. Jenže v tomto případě si nevěděla otcova ruka už rady a svěřila syna k převýchově věznicí. Nikdy předtím a ani nikdy potom jsem už neslyšel o podobném řešení generačního sporu. Jako praktizující sociolog, politolog, filozof, nebo co vlastně jsem, jsem dychtivě naslouchal chlapcovu vyprávění. Lhal jako všichni, kteří vstupují do prvního kruhu, ale základní smysl svého příběhu zkusit nemohl, zaznamenával jsem si ho do paměti a jen se divil, že reálný život může vytvořit tak ilustrativní příklad pro stokrát omleté schéma o degeneraci uskutečněné revoluce.

Chlapec byl jedináčkem v prominentní rodině, takřka vzorově prominentní pro náš typ společnosti. Po matce měl dokonce sovětské státní občanství a dokonale se vyznal ve výnosnosti zboží pašovaného mezi Sovětským svazem a Československem. Chlapcův otec byl vysokým důstojníkem československé armády s významnou funkcí na ministerstvu. Podle synovy posměšné interpretace otcových hrdinských činů začal dnešní důstojník jako obyčejný voják ve východním vojsku, prožil si v bojích své, zasloužil se o stát dělníků a rolníků a udělal pak pro tento stát typickou kariéru. Neuměl si s ní však poradit, proměnil ji v hmotný blahobyť, vilu, privilegia, pitky s kamarády, pobyty ve vybraných rekreačních zařízeních, kam se plzeňské dováželo helikoptérou, v hádky se svou ruskou manželkou a tedy v úplný opak revoluční mravnosti, která se tak pěkně vyjímá v knihách pro mládež. Syn byl dost chytrý na to, aby pochopil, že je svědkem rozkladu, a všechny otcovy rady odmítal s urážlivým cynismem. Potom, co si párkrát musel odvézt opilého otce z důstojnického klubu a snášet taxikářovy urážky za poblitý taxík, neměl už pro otcovy hrdinské činy z mládí nic než výsměch. Při domácích pitkách zažil ještě i slavnější

hrdiny v uniformách, znal se s jejich milenkami a šoféry a zdálo se mu, že plně pochopil motivaci jejich oddanosti míru a pokroku. S prostomyslností mládí usoudil, že všechny řeči o nadosobních cílech a obětech pro lepší život lidu jsou jen žvásty a pokrytecké představení pro veřejnost a že jediné, co se skutečně počítá je blahobyť a užívání života. Pochopil také, že prací se k takovému cíli nikdo nedostane, že mnohem důležitější je být ve správnou chvíli na správném místě a mít kliku. Usoudil, že jemu se to stalo, a odmítal učit se, pracovat a něčeho se odříkat, když už měl všechno pro to, aby mohl jen žít a bavit se. Měl spočítáno, že zdědí vilu, že jeho dívka zdědí také vilu, a všechno, co v ní je, peníze, šperky, výhodné styky atd. Neměl však dost trpělivosti čekat, chtěl žít hned a vychutnat dary svého postavení. Pokusil se vybrat z otcovy spořitelny knížky peníze na vlastní fáro. To už bylo moc i na frontového vojáka, spočítal synovi ještě další bříšky a odevzdal ho policii. Byl to akt zoufalství a umím si představit, že i pro starého bojovníka to byla tečka za iluzemi, že ve vybojované svobodě půjde všechno jak na drátkách.

Měl jsem pocit, že jsou se mnou ve vězení oba dva, otec i syn, jako primitivní příklad všech banálních výchovných příběhů z našich novin. V cele byl s námi ještě Freud a Kafka se svým dopisem otci, ale ti jenom naslouchali. Kdoví co očekával mladý voják od budoucnosti, když se na frontě válel v blátě a kryl se před střelami, když ležel v nemocnici se zraněním a když mu dali první šarži. Nepochybně si přál mít v příštím životě syna, který půjde v jeho šlépějích v jiných slavných bojích. Jenže syn považoval všechny boje jen za šikovnou sázku do loterie, která v otcově případě vyšla a jejímž smyslem od začátku nebylo nic jiného, než to někam dotáhnout a mít se pak dobře. Svět jeho představ o šťastném životě byl náramně jednoduchý. Když jsem se ho jednou ptal, po čem touží nejvíce, jestli si umí představit něco, co by ho naplnilo vrchovatým štěstím, odpověděl okamžitě a bez váhání. Jeho sen o štěstí měl naprosto konkrétní podobu, byl to Porsche 927 v bílé metalíze. Já jsem měl jen slabou představu o tvaru tohoto snu, možná jsem už někdy slyšel drzý řev tohoto stroje, když se kolem mě přehnal na silnici. Mladý chlapec měl představu naprosto přesnou, věděl dokonce o všech exemplářích, které v Praze existovaly. Já jsem po tom vyznání ztichl a měřil jsem vzdálenost, která se ve velkých dějinách roztáhla od oněch časů, v nichž otec kráčel přes spáleniště a krvavé řeky po boku Rudé armády, až k přítomnosti vězeňské cely, ve které spřádal své sny o štěstí jeho syn, o štěstí,

které zavaluje svou dokonalostí všechny minulé i příští chvíle života, o zářivé utopii značky Porsche 927.

Nebylo na mně, abych si ve vězeňské cele lámal hlavu nad tím, které ideály revolučních hnutí jsou pravé a které nepravé. Měli si ji lámat ti, které realizace ideálu přivedla až k zoufalému bodu, v němž musí své syny odevzdávat věznicí. Mohl však mladý voják tehdy něco vědět? Je vlastně vůbec nějaké smysluplné pokračování procesu, ve kterém se má dějinná velkohubost proměnit v konkrétní odměnu? Účast na boji odměňovali vítězové vždy podílem na kořisti a výsadami. Byl by mladý voják spokojen, kdyby ho za to, že nasazoval život, odměnili nějakou rovností, v níž by se měli všichni lidé stejně? Čím se má odměňovat dárcovství krve, když stát může rozdávat jen peníze a privilegia? Skutečné hodnoty života stát nevlastní a tak může nabídnout starým válečníkům jen přesycenost a rozmařilost. Jejich synům však připadá hodování s vodkou už trapné a zaměřili se na bílé porsche.

V cele měl syn z prominentní rodiny frontové poměry. Byl roven všem ostatním, dostával stejně jídla jako ostatní a všechna radost života se scvrkla na radost z nedělní suché vánočky a z koupání jednou za deset dní. Konečně mohl okusit také z doušku prostoty, s kterým začínal jeho otec. Možná právě to měl starý voják na mysli, když přivedl policajty do kavárny, kde syn popíjel se svou dívkou cocacolu s martellem. I když i veteránovi muselo dojít, že synův příběh zpackal na samém začátku on sám. Nevládl pokračování své bojovnícké role, přesně jako miliony jiných, kteří přijímali bez rozmyslu kořisti a výsady z revolučních válek. Slyšel jsem o něm od syna plno špatností, ale přesto mi ho bylo trochu líto. K jakému stupni zoufalství se musel asi dopracovat, než odevzdal svého syna věznicím. Nevěda ani zdaleka, jak to se mnou dopadne, nebyl bych ani na chvíli ochoten převzít jeho roli ve vile s anglickým trávnickem a kamarády, kteří by mě přicházeli utěšovat s lahví skotské. Navíc se ten muž strašlivě mýlil, když se domníval, že se profesionálním bachařům podaří vytlouct jeho synovi z hlavy sen o bílém porschi.

In: ŠIMEČKA, M.: Kruhová obrana. Bratislava: Artforum/ Nadácia Milana Šimečku, 2011, s. 18-22.